

WETSGESCHIEDENIS KENT GROTE WAARDE TOE AAN DEGELIJKE WILSVERKLARING

Wilsverklaring wel degelijk grondslag voor euthanasie

Het Openbaar Ministerie besloot onlangs een arts te vervolgen die euthanasie pleegde bij een demente vrouw, ondanks haar wilsverklaring. Volgens raadsheer De Bontridder is er wel een schriftelijke wilsverklaring mogelijk waar een arts zich op kan baseren.

In de NRC van 7 augustus 2018 legt ethicus Govert den Hartogh uit aan welke eisen een euthanasieverklaring moet voldoen om óók te worden uitgevoerd als iemand diep dement is, namelijk door vast te leggen dat de arts zijn of haar eventuele verzet bij de euthanasie moet negeren, zolang dat verzet niet eenduidig is. Den Hartogh schreef dit naar aanleiding van een op 24 juli 2018 gewezen tuchtspraak waarin een regionaal medisch tuchtcollege een arts berispte omdat deze op basis van een onvoldoende eenduidige wilsverklaring aan een Alzheimerpatiënte euthanasie had verleend. De patiënte had in de fase dat zij nog wilsbekwaam was met haar huisarts besproken dat zij niet in een dementenoord terecht wilde komen: als dochter van een demente moeder en zus van drie demente broers, had zij van dichtbij het gedrag van dementerenden in een zorginstelling meegemaakt, en zij wilde beslist niet hetzelfde doorstaan. In haar laatste wilsverklaring had zij geschreven: 'Ik wil gebruikmaken van het wettelijk recht om euthanasie op mij toe te passen, wanneer

ik daar zelf de tijd rijp voor acht. Ik wil beslist niet geplaatst worden in een instelling voor demente bejaarden.' En zij sloot af met de woorden: 'Vertrouwende tegen de tijd dat de kwaliteit van mijn leven zodanig slecht is geworden, dat op mijn verzoek euthanasie zal worden toegepast.' Eenmaal beland in de fase van vergevorderde dementie met zware agressieaanvallen en andere verschijnselen die op uitzichtloos en ondraaglijk lijden wezen, had patiënte geen benul meer van wat euthanasie betekende en legde zij over haar wens om dood te gaan tegenstrijdige

Patiënte had geen benul meer van wat euthanasie betekende

verklaringen af. In overleg met twee SCEN-artsen en na ruggenspraak met de familie die haar oordeel onderschreef, heeft de arts de tegenstrijdige verklaringen opgevat als verklaringen van een demente geest waaraan geen betekenis toekwam en heeft zij patiënte uit haar lijden verlost zonder nog een hoogstwaarschijnlijk zinloze poging te doen om over dat voornemen en de wijze van uitvoering daarvan met de patiënte te communiceren.

Ondubbelzinnig

Na een klacht van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd moest het regionaal medisch tuchtcollege zijn licht laten schijnen over het handelen van de arts. Het oordeel waartoe het college in zijn uitspraak van 24 juli 2018 kwam, was dat de arts op basis van de bewoordingen van patiëntes wilsverklaring geen euthanasie had mogen verlenen. Immers, noch aan het in de wilsverklaring ingebouwde tijdslement ('zodra ik de tijd daarvoor rijp acht'), noch aan de persoonlijke keuze ('op mijn verzoek') was voldaan. Van die uitspraak is hoger beroep voor het Centraal Tuchtcollege aanhangig en op 9 november 2018 heeft ook het Openbaar Ministerie besloten om de desbetreffende arts te vervolgen. Het is voor het eerst in de geschiedenis van de euthanasiewet dat een arts niet-naleving van de in deze wet neergelegde zorgvuldigheidseisen ten laste wordt gelegd. Het beslissend oordeel over de niet glas-

ANP PHOTO/ROOS KOOLE

In een schriftelijk euthanasieverzoek moet ondubbelzinnig zijn vastgelegd dat aan tegenstrijdige verklaringen van de demente geest geen belang wordt gehecht.

heldere wilsverklaring van de dementiepatiënte zal uiteindelijk van de strafrechter – en niet van de tuchtrechter – moeten komen. Omdat het er voor het OM om gaat dat het tot een principe-uitspraak komt, krijgt hier waarschijnlijk de Hoge Raad het laatste woord. En vooraleer het zover is, zijn er al gauw enkele jaren verstreken.

De praktische les die tot die tijd uit de uitspraak van het regionaal tuchtcollege kan worden getrokken, is dat iedereen die als vergevorderde dementerende voor euthanasie in aanmerking wil komen, in een schriftelijk euthanasieverzoek zo helder

mogelijk moet bepalen onder welke omstandigheden hij euthanasie wenst en ondubbelzinnig moet vastleggen dat er aan tegenstrijdige of niet-eenduidige verklaringen van zijn demente geest geen betekenis mag worden toegekend. Zo wordt voorkomen dat de uitvoerend arts zich moet afvragen of de schriftelijke wilsverklaring wel helder genoeg is.

Parlementaire handelingen

Maar hoe te oordelen over een ondubbelzinnige en eenduidige wilsverklaring waarin iemand om euthanasie verzoekt zodra hij in een staat van kinderlijke seni-

liteit vervalt ook als hij, eenmaal in die toestand terechtgekomen, daar best vrede mee lijkt te hebben?

Het mag dan wel zo zijn dat iemand zich nu slecht voelt bij de gedachte om als dementerend kasplantje een griezelige afschaduw van zijn voormalige zelf te zijn, of er moeite mee heeft om, in zijn ogen, voor de maatschappij een last te zijn, maar laat de wet dan toe dat de wens om niet in die situatie te vervallen, wordt gehonoreerd?

Deze vraag wordt door velen ontkennend beantwoord. Immers, zolang iemand niet uitzichtloos en ondraaglijk lijdt, vergt de

beschermwaardigheid van het leven dat hij in een staat van vreedzaam vegeteren de hulpeloosheid niet wordt doodgemaakt.

Bij veel artsen en ook bij het publiek leeft daarom de gedachte dat je niet in de zwaar dementerende fase mag belanden, want dat een schriftelijke wilsverklaring dan zinloos is. Zo schreef Bert Keizer in Trouw van 14 september jl. dat een schriftelijke wilsverklaring zo de prullenmand in kan, want als je nog kunt zeggen dat je euthanasie wilt, dan heb je geen schriftelijke wilsverklaring nodig en als je het niet meer kunt zeggen, dan krijg je geen euthanasie.

Echter, blijkens de wetsgeschiedenis valt op deze gedachtegang af te dingen. De parlementaire handelingen over deze problematiek wijzen uit dat als iemand in een schriftelijke wilsverklaring helder omschrijft welke facetten van het dementeren hij als uitzichtloos en ondraaglijk lijden beschouwt (waaronder bijvoorbeeld ook kinderlijke seniliteit die je mogelijk kerwijs als een griezelige afschaduw van je voormalige zelf ervaart), een arts – in het geval zich deze eenduidig omschreven situatie voordoet – het euthanasieverzoek mag honoreren.

Lezing van onder meer de Nota naar aanleiding van het verslag, Tweede Kamer, 26 691, nr. 6, p. 84-85, leidt tot de slotsom dat de wetgever door middel van de schriftelijke wilsverklaring het monstrum van de vijf-voor-twaalfproblematiek heeft willen vermijden.¹ Immers, ter beantwoording van de vraag of de patiënt ondraaglijk lijdt, zal blijkens deze nota de arts zich in

‘Als je het niet meer kunt zeggen, dan krijg je geen euthanasie’

PRAKTIJKPERIKEL

SUIKERVRIJE HYP0

Als aios interne geneeskunde had ik nachtdienst in een van de academische centra. Aan het begin van de dienst belde de verpleegkundige over een opgenomen patiënt met een milde hypoglykemie. Overdag was langwerkend insuline gestart. Een glas siroop lost dit nachtelijk ongemak vaak op. Hier niet. Nog maar een paar glazen. Alle zonder resultaat. Dan maar een glucose-infuus, en de diensttelefoon werd rustig.

Aan het eind van de dienst belde de verpleegkundige verschrikt op: ze had de patiënt de hele nacht suikervrije siroop gegeven. Vanwege de wens tot een gezondere leefstijl was de oude, suikerrijke siroop op de afdeling vervangen... Mijn routine bij een hypoglykemie zal hierdoor niet ernstig veranderen, behalve dat ik voortaan de verpleegkundigen zal vragen om een therapeutisch blikje suikerrijke frisdrank uit het restaurant te halen.

Heeft u ook een perikel?

Stuur uw verhaal naar redactie@medischcontact.nl

de eerste plaats moeten baseren op wat volgens de wilsverklaring van de patiënt voor hem ondraaglijk lijden inhoudt, waarbij hij zich daarnaast kan baseren op de knowhow die hij als arts bezit over een bepaald ziektebeeld.

In de nota staat daarover het volgende: De vraag of de patiënt ondraaglijk lijdt, zal, zoals gezegd, de arts moeten beantwoorden aan de hand van de omschrijving in de wilsverklaring van de situatie waarin de patiënt levensbeëindiging wenst en voorts afgaande op zijn ervaringen als arts met de gevolgen van een bepaalde gezondheidstoestand in verschillende vormen en gradaties.

Dus terwijl veel artsen euthanasie bij zware dementie weigeren, beoogt de wet het tegenovergestelde: de schriftelijke wilsverklaring is immers mede bedoeld om iemand die niet meer op samenhangende wijze kan zeggen dat hij dood wil, te besparen dat hij gedwongen wordt om met uitgevallen cognitieve vermogens door te modderen als hij voor zichzelf, in een staat dat hij het nog wel samenhangend kon zeggen, heeft uitgemaakt dat

hij in een dergelijk doormodderen geen zin heeft.

Concluderend: in de vergetelheid lijkt te zijn geraakt de in de parlementaire geschiedenis verdedigde gedachtegang die zegt dat dat wat iemand in een toestand van wilsbekwaamheid als ondraaglijk lijden heeft gedefinieerd, bepalend moet zijn voor het antwoord dat de arts geeft op de vraag of iemand ondraaglijk lijdt. Hetgeen er de oorzaak van is dat de vijf-voor-twaalfwaarschuwing bestaat. Een waarschuwing die dus eigenlijk niet nodig is. ■

contact

miriamdebontridder@gmail.com
cc: redactie@medischcontact.nl

Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.

web

De voetnoot en meer over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.